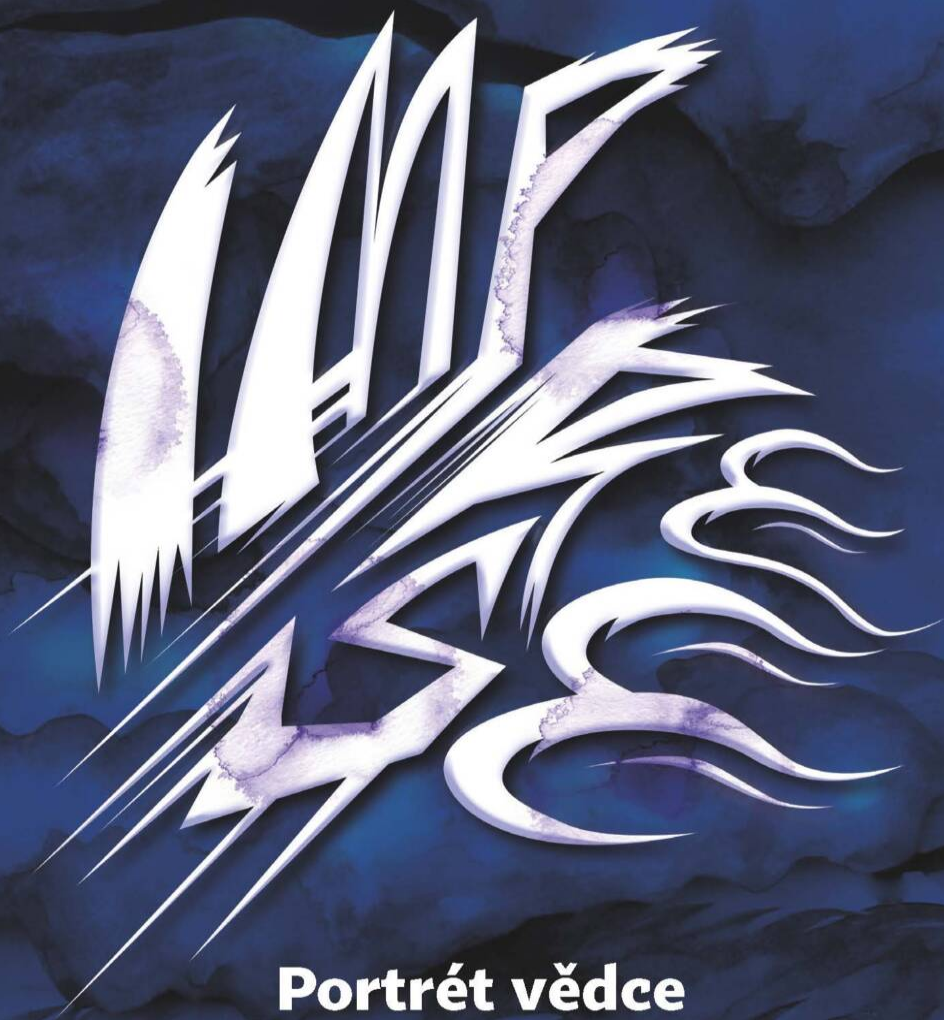

Josef Pánek

**Portrét vědce
v systému
postindustriální
společnosti**

NOVÝ ROMÁN OD DRŽITELE CENY MAGNESIA LITERA

Josef Pánek

**Portrét vědce
v systému
postindustriální
společnosti**

IMPRESE

Argo

Veškerá porušení pravopisných, slovosledných či jiných pravidel vycházejí z povahy textu, odrážejí rytmické a významové plynutí řeči, soustavné vybočování hlavní postavy z konvenčnosti pravidel nejen jazyka, ale čehokoliv, jsou záměrná a vědomá.

Text © Josef Pánek, 2025

Illustrations © Terezie Chlěbcová, 2025

© Argo, 2025

ISBN 978-80-257-4696-7 (váz.)

ISBN 978-80-257-4769-8 (e-kniha)

OBSAH

I / ÚVOD	7
II / CO MI ŘEKLA MOJE PŘÍTELKYNĚ	21
III / SCÉNA: IMPRESE.	61
IV / CO MI ŘEKLA ITALKA	69
V / SKERRIES	89
VI / CO MI ŘEKLA RECEPČNÍ	93
VII / LAICKÁ VEŘEJNOST	99
VIII / LENKA	127
IX / NA OBRANU TVŮRČÍ PRÁCE	141
X / ODBORNÁ VEŘEJNOST	155
XI / RACIONÁLNÍ ŘEŠENÍ	171

ÚVOD

Vykřik jsem: „Jak to, že ty, Kubo, vidíš jen ty bahnem, řasama čpícíma jódem a dalším různým svinstvem zanesený rezavý konstrukce na dně kanálu za odlivu 5 m pod tvejma nohama tady v Dublinu, stejně jako dítě's viděl jen rezavý vagónový kolo vyčuhující z hladiny řeky Vltavy, zabodnutý do jejího dna pod železničním mostem za nádražím, kde bydlili tvý prarodiče, kde jste se ségrou trávili prázdniny, kdy ale tys vůbec neviděl řeku a most, byly prázdniny a léto a tys viděl jen to rezavý kolo na stejně rezavý nápravě hrozivě vyčuhující z řeky, stejně jako teď nevidíš ani Dublin, ani konferenční centrum, kam ses přijel účastnit nejprestižnější konference v tvým oboru, tj. astrofyzice, a už ani tvůj převratnej, krásnej objev intergalaktickýho oblaku hned za Mléčnou dráhou směrem k M31 v Andromedě, kterej je teď, tj. v létě, v 1 odpoledne, někde támhle směrem 30° nad západním obzorem 750 tis. sv. let daleko a způsobuje, že Mléčná dráha a blízký vesmír jsou takový, jaký jsou, tj. jaký je pozorujem, zatímco fyzikálně to nebylo vysvětlený, a tys to vysvětlil, objevils jejich chybějící, neobjevenou součást, která nejen že vysvětluje definitivně existenci naší galaxie takový, jakou ji známe dnes, ale i její osud, protože lze na základě

tvý znalosti předpovědět, že naše galaxie nezkoliduje s M31 za ~4.5 miliardy let, jak je předpovězený podle současnejch, standardních a nejúplnejch modelů, ale zkoliduje s Velkým Magellanovým mračnem za ~5,1 mld. let, tzn. je to principiální, fundamentální a převratnej objev!“

Naříkal jsem (sám nad sebou): „Ale ty jseš naivní jak malý dítě, tys ještě nepochopil, i když to už dávno víš, že dnešní, moderní věda je byznys a ne zábava a tobě teď tvůj objev zabili, tj. odmítli opublikovat v nejprestižnějším vědeckým časopise pod vykonstruovanejma, nevědeckejma a neodbornejma argumentama jako ‚nechci to‘, ‚nelíbí se mi to‘, ‚je to špatně‘, ‚to nedovolím!‘ a ‚tak se to nedělá‘, který ve vědě nemaj co dělat, a stejně dělaj, protože si to oponenti vědeckejch publikací můžou dovolit, tj. zabíjet publikace druhejch, tj. konkurence, nevědeckým způsobem, protože jsou anonymní, protože jejich jména redakce vědeckejch časopisů před autorama tajej, zatímco jména autorů oponenti znaj, protože jsou uvedeny na publikacích, a tys to, tj. že ti to zabili, zjistil před chvílí v tvém mailu v konferenčním centru na veřejným laptopu, protože tvůj laptop se odmít připojovat na wifinu, kdy tebe to ne že zklamalo – to by bylo normální –, ale vyděsilo (že je to vůbec možný) a urazilo a v afektu’s z konferenčního centra zdrh sem, k starýmu dublinskýmu kanálu na opačnej břeh Liffey, ty, místo abys to nes hrdinně a konstruktivně, byznysově, abys racionálně našel příčiny a vyvodil z nich závěry vedoucí k řešení a uskutečnil je, vžil ses okamžitě do role zneuznanýho, geniálního a ublíženýho vědce a koupil si po cestě flašku chlastu a začal chlastat; ale co by měli říkat takový G. Galilei, Newton, Koperník, z novodobejch např. Wright nebo Johnstone a Simardsen, který se systém vědy anebo společenskéj systém, anebo státní/církevní moc anebo všechny najednou za jejich objevy buďto pokusily zlikvidovat nejen profesně, ale i fyzicky, anebo i zlikvidovaly, jen aby se jejich objevy, porušující zavedený

zvyklosti a teorie, nezveřejnily? Ty ještě pořád žiješ, a tvůj objev tím, že ho zabili, nezmizel, ne, je pořád někde támhle, cca 30° nad západním obzorem 750 tis. sv. let daleko, jen ty už se ani nenamáháš se tam podívat a nedokážeš se z něj radovat!“

„Ale ty jseš už dospělej člověk a vědec, už vůbec nemáš co vidět takový děsný věci, který viděj jen malý děti, jako to rezavý vagónový kolo i s nápravou z už někdy strašně dávno se zřítivšího mostu, a teď zas ty starý, rezavý a ostře jódem páchnoucím bahnem zpola zanesený železný konstrukce na dně kanálu v Dublinu, a co hůř, tobě nejen že přijdou děsivý, ale i krásný, jako obraz zničení a i sebezničení se, krásnější, vábivější & uspokojivější než samo tvoření a objevování, a to už by vůbec neměly, ty bys měl nechat chlastání a odejít zpátky do konferenčního centra, který je hned támhle na opačným břehu řeky Liffey, do který tenhle kanál ústí cca po 20 m, a účastnit se tam konference, a chovat se odpovědně jako dospělej a vědec a budovat profesionálně svoji kariéru, udělals fundamentální, principiální a převratnej objev, kterej se dá výhodně využít k dosažení slávy, moci a materiálního bohatství, který znamenaj úspěch a kariéru, tj. toho, po čem všichni toužej v prostředí moderní vědy, a nejen tam, ale vůbec všude, jen ty ne.“

Upil jsem a naříkal: „Laická veřejnost zatím ani netuší, jakej je rozdíl mezi základní a aplikovanou vědou, zatímco zároveň poslouchá a/nebo vidí v médiích, že vynalezli další lék na další typ rakoviny, vyrobili další vakcínu, objevili další nověj materiál a vynalezli další, ještě inteligentnější pračku, apod., a neví, že to jsou vynálezy, generovaný aplikovanou vědou na základě objevů základní vědy, kdy výbornej příklad je např. žárovka, která není objev, ale vynález, vynalezeněj pomocí desítek & stovek objevů základní vědy, učiněnejch třeba dneska už i dávno zapomenutejma vědcema, nejen těma slavnejma, např. objev vakua + jeho vlastností, elektrickýho pole + jeho vlastností, vlastností prvků ve vakuu,

vodivosti prvků a vůbec objev chemické prvků samotných, skla + vlastností skla, atd., který nejdřív musely být objeveny vědci základní vědy, aby teprve pak mohly být Edisonem a dalšími, tj. vynálezci, použity, tj. aplikovány, na vynález žárovky. A tady jde o rozdíl mezi objevem a vynálezem, a zrovna nedávno mi jedna holka u ohně v zahradě ateliéru UMPRUM v Praze-Střešovicích, kde sochá bubeník mé kapely (o kterém tady taky bude řeč), řekla, že věda je zneužitá. Vysvětloval jsem jí:

„Ne, proboha, není. Existuje věda základní a aplikovaná, kdy základní věda generuje objevy a aplikovaná vynálezy, založený na objevech, kdy objevy jsou a priori krásný a správný, ale vynálezy už nemusejí, ne, ty právě můžou objevy základní vědy zneužít pro genezi škodlivých, ničivých vynálezů, kdy výborné příklady jsou dynamit a atomová bomba, ale ty neměň nic na tom, že agresivní vlastnosti jistě chemických prvků a sloučenin a radioaktivita, na kterých ty vynálezy jsou založeny, jsou krásný, jsou to úžasné vlastnosti energie a hmoty našeho a možná i sousedních a i jinech vesmírů, ovšem na nich založený vynálezy dynamitu a at. bomby nejsou. Ale story ještě pořád není tak jednoduchá, protože i dynamit a at. energie můžou být užitečný.“

Ta holka se divila, řekla: „No vidíš, je to tak samozřejmý a já jsem si to vůbec neuvědomila...“

Vysvětloval jsem dál: „Na stejném principu vědec základní vědy nemůže za to, co s jeho objevem provedou jiní, tj. vynálezci, protože jeho objev, tj. objev, který učiní, a ke kterému ho dovedla schopnost – a z ní vyplývající touha a potřeba – objevovat, kdy žádná obvyklejší činnost ho nemůže uspokojit, popíše ve vědecké publikaci, která se opublikuje ve vědeckém časopisu na základě posudků 2 a více oponentů, který jsou další vědci z oboru (kdy právě nastává ten kritický moment anonymity oponentů, který jsem už tady nastínil), a tím svůj objev poskytne veřejnosti, jak odborný, tak laický,

tj. jeho vlastník je lidstvo, ne objevitel. Objevitelé základních objevů o radioaktivitě a agresivitě chemických prvků nemůžou za to, že je jiný použili k vynálezu dynamitu & at. bomby, který pak nějaká parta blbů použila na zabíjení. A tady zas vina vynálezců + vědců účastnících se vynálezu není jednoznačná a je diskutabilní: byli třeba k tomu donucený ohrožením vlasti agresorem a/nebo zmanipulovaný politikama a vojákama, jedněma z nejhorších hajzlů našeho současného světa, řízeněma ovšem těma, který teprve vládnou světu, těma neviditelnejma, skrytejma, a když si to vědci/vynálezci uvědomili, co provedli, bylo pozdě, kdy důkaz toho je, že se za to káli, na rozdíl od politiků a vojáků, což ukazuje, že politici a vojáci jsou sociopati bez svědomí, který bohužel jsou dneska i ve vědě, jak k tomu tady taky dojdou, kdy nejznámější případ pokání je Nobelova cena, kterou si ale vynálezce dynamitu stejně nic nevykoupil a ani nic nenapravil, z jeho ceny se stal jen další byznys & politické nástroj. 'A ta holka se mě ptala: ,Hele, existuje teda vůbec nějaká naděje...?'

,Ne, řek jsem. ,Po celou historii lidstva vždycky všechno dobrý a krásný skončí byznysem. V naší, moderní, tj. postindustriální době, kdy to post-, ta předpona, neznamená, že už to nemáme, jak se zas nějaký chytráci v médiích snažili prosadit svoji definici předpony post-, ale že to pořád máme a zároveň už jsme za tím a máme už něco víc, co z toho pochází, tak teda v týhle naší době už dávno zpeněžili po řadě hudbu, výrazové umění a literaturu, a nakonec i základní vědu, která se dá zpeněžit nejhůř, protože na rozdíl od hudby a umění produkuje objevy a znalosti, který jsou jak nehmotný, tak nepoužitelný nejen pro fyzickou, ale i intelektuální okamžitou, snadnou spotřebu nejširší veřejností, a proto obtížně zpeněžitelný, ale který přesto zpeněžili! To je umožněný tím, že moderní věda je finančně náročná, silně zpopularizovaná a už i populární, kdy popularita vzniká tím, že v naší postindustriální společnosti se máme tak dobře, že se nejširší veřejnost

už zajímá nejen o umění, ale i vědu. Pak si vem dnešní vědecký přístroje např. astrofyziky, astronomie a kvant. mechaniky, tj. urychlovače, detektory jak částicový, tak gravitačních vln, dalekohledy jak pozemský, tak na oběžný dráze kolem Země a v jejích libračních bodech, anebo molekulární genetiky, kdy laboratoř s cca 15 lidma má rozpočet jak malá fabrika, kdy věda je extrémně finančně náročná a je financovaná jak státem, tak soukromě firmami, a kde jsou velký prachy a popularita, tam jsou chorobně ambiciózní jedinci, a proto ve vědě není vědecký objev cíl usilování, ale prostředek k dosažení slávy, moci a materiálního bohatství. Je jich v moderní vědě čím dál tím víc, už mnohem víc jak skutečnějších vědců, mohlas je vidět hlavně v době covidové pandemie 2019–21, jak vystupovali v médiích a tvrdili pátý přes devátý a často si vzájemně a i sobě sami odporovali, jenomže jak to má veřejnost poznat, když nemá potřebný vzdělání, a bohužel často ani vůli a schopnosti ho dosáhnout a tak porozumět dané problematice, a radši poslouchá nesmysly a konspirace, protože těm se snadno věří, protože těm snadno porozumí každý, s tím záměrem jsou vytvořeni, na to nepotřebuješ být ani chytrá, ani vzdělaná...! Je to, tj. porozumět, pro ni nemožný! A je to zároveň poprvé v historii lidstva, kdy lidé používají v každodenním životě to, čemu nerozumějí, a ani nemůžou, co ani nevědí proč a jak funguje, dokud šlo v historii lidstva o chov dobytka, lov a obilí, tak tomu rozuměl každý, ale ne teď. A tyhle mediálně vystupující, populární a nezodpovědní (zodpovědní jen svým chorobnějším egům) vědci toho zneužívají a bohužel v extrémních případech – jen aby dosáhli pozornosti médií a obdivu veřejnosti a tím popularity – hlásají nesmysly a konspirační teorie, a proto, přestože věda pořád funguje, tj. objevuje, je ale zároveň čím dál tím neefektivnější a poskytuje čím dál tím neúplnější, zkreslenější a nesystematičtější vědecký poznání světa, z kterého ale teprve vznikají znalosti a vědění lidstva, předměty

každodenní spotřeby, léky, léčebný procesy a potraviny, ad., produkovaný aplikovanou vědou, jsou neúplným základním poznáním škodlivější, vadnější a máj vážnější vedlejší účinky, než by mohly mít, protože chorobně ambiciózní jedinci ve vědě podvádějí, lžou, kradou a zabíjejí konkurenční objevy jen proto, aby byli slavní a (materiálně) bohatí.⁴

Vydechl jsem; pokračoval (k té holce): „Jenomže, když to tak je, tak to tak má být a nejde to jinak, protože to jinak není a skutečnost je jen jedna, a civilizace, jak je dávno známý, ubírající se po spirále definovaný jednak v čase, jednak v technický, společenský a kulturní vyspělosti, zas jednou dosáhla vrcholu a začíná se hroutit, tentokrát proto, že se hroutí její moderní základ, tj. základní věda, zkomercializovaná a kvůli tomu neobjektivní, kusá a zkreslená, produkující chybný a neúplný znalosti o našem světě, způsobující spolu s bezohledností majitelů nadnárodních korporací a jejich poskoků politiků devastaci planety a už i okolního vesmíru, vznikající globální nedostatek vody a nerostných surovin, globální klimatickou změnu, pandemie a nerovnoměrný rozdělení bohatství světa. Žijeme v preapokalyptický době a zas jednou nastane doba temna, a pak obrození a blahobytu, a my zrovna teď zažíváme ten blahobyť, ovšem na hraně hroucení, jsme 1. generace, teda ty 2., já 1. (jsem o 20 let starší), která nezažila v Evropě na vlastní kůži válku, máme dostatek jídla, je nám teplo a jsme relativně zdraví, máme čas a prostředky zajímat se o kulturu a zabývat se vědou a uměním, každý dneska může být vědec, umělec, spisovatel a filozof, což je dobře, proč nakonec ne, ale zároveň tím umění, literatura a filozofie, podobně jako věda, upadají, protože je masově dělají lidé bez talentu, jen s (často chorobně) ambicemi, což je společně s agresivní, přebujelou, autoritářskou administrativou další znak hroutící se civilizace. Za 1500 let po nás zbudou jen trosky a vykopávky. A tak pořád dokola.“ Ta holka řekla: „Jo, o tom jsem zrovna včera někde četla, že už

současná vyspělá & blahobytná civilizace je na hraně zániku a už ji i překročila. ‘Řek jsem jí: ,No vidíš, nejsem sám, kdo to říká.’ Řekla:

‘Hele, ale to už se bavíme o filozofii, kterou teda jen tak mimochodem studuju.’ Souhlasil jsem: ,No jasně, filozofie je součástí vědy, o tu by se vědci měli zajímat, ne o byznys a popularitu, ale je to přesně naopak.’

To jsem řekl tý holce. A teď v Dublinu jsem si to potřeboval připomenout, abych zjistil, proč jsem utekl z konferenčního centra a došel sem, k starému, smradlavému dublinskému kanálu, kam mě to táhlo. V konferenčním centru, původně místě svobodný a veřejný výměny a sdílení a prezentace nejnovějších objevů, z kterých teprve vzniká vědění a vzdělanost lidstva, tj. to jediný, co náš svět ještě může zachránit, protože když lidi budou vzdělaný, nebudou manipulovatelný a nezodpovědný vůči světu, v kterém žijou, protože pochopějí konečně, že jsou jeho neoddělená a neoddělitelná součást, ale tam (tj. v konferenčním centru) už se nejenže věda nedělá, ale ani o ní nepřemýšlí, tam jede už jen byznys a uskutečňují se kariéry, proto se zabíjej nepohodlný a/nebo konkurenční vědecký publikace, prezentující nejnovější objevy, tj. jistý skupiny vědců, znamenající současnou špičku a establishment v oboru, je nepovolují různěma mechanismama systému moderní vědy zveřejnit ve vědeckých časopisech, tj. zabíjej je, tak, jako to teď provedli mně, aby se zbavili konkurence a udrželi si vedoucí postavení a status vědeckých celebrit ve svých oborech, a proto všichni, který jsou tam, by měli být tady, u tohoto špinavého, smradlavého kanálu, aby už kurva konečně pochopili, že nejde o byznys, ale vědu.“

Upil jsem. „Ne, už dávno se díky mediálně známým vědcům, vždycky líbivě hovořícím, vystupujícím korektně a nejlíp v oblecích, zapomnělo na to, že věda je vrcholně tvůrčí práce, pro kterou kromě talentu objevovat je potřeba nejvyšší vzdělání, tj. schopnost, vůle a inteligence ho nejen